

ח. א. קפלן
מגילת יסוריך

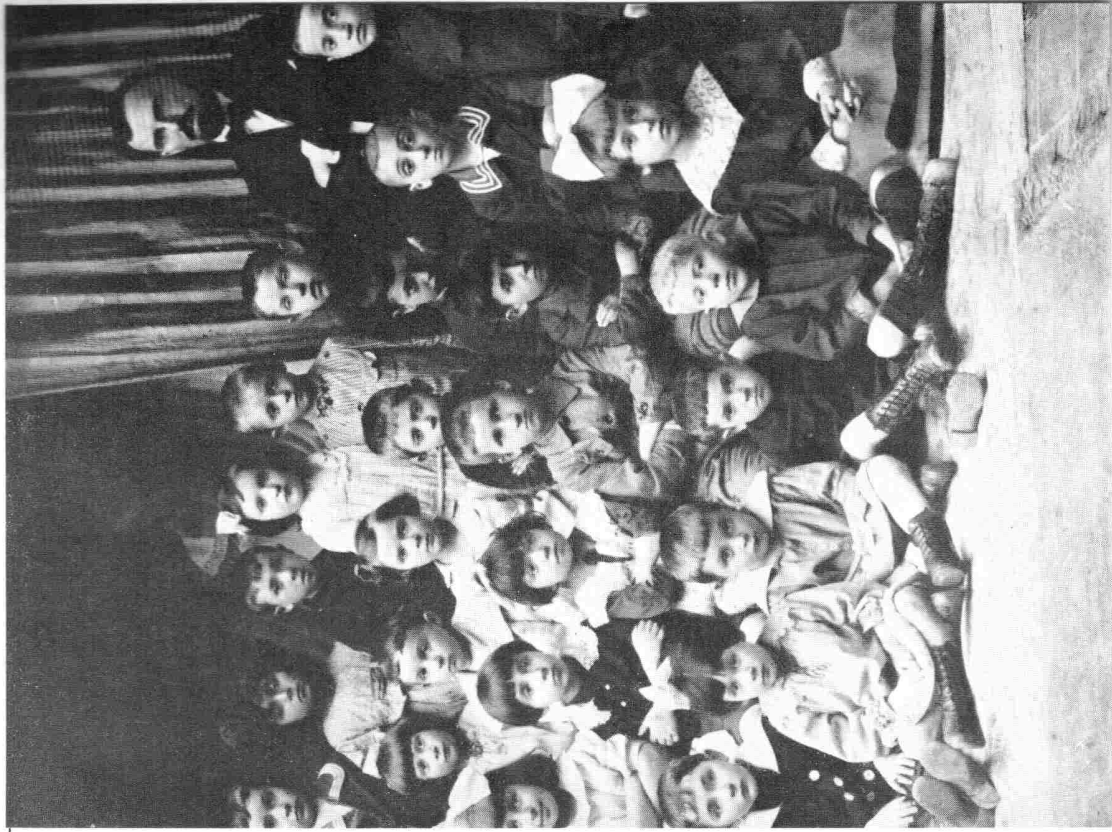
יומן גיטו נרשה
1 בספטמבר 1939 - 4 באוגוסט 1942

יוצא לאור בצירוף מבוא על המספר ויומנו על-ידי
אברהם יצחק כ"ץ
אוניברסיטת ביריורק

עם הקדמה, הערות וביאורים מאת
נחמן בלומנטל
יד ושם, ירושלים

וסקירה על יומני הגיטאות והמחנות מאת
ברל מרק
המכון היהודי היסטורי, נרשה

הוצאת עם עובד תל אביב * יד ושם ירושלים

חזקה. אירופא כולה נלחמת נגד אנגליה; ויהודים חסידים עושים רקוד מסביב למותיהם...

20.V.42

מקרה של קדוש השם!

מלך טשרניאקובר הוא צעיר בן שלושים ושמונה, בעצם חומה, לבוש במלבושי חסידים מפני מוצאו המשפחתי, מפני ההרגל העקרי - מפני מלאכתו, כי שוחט הוא. אומנות זאת נעשית באיסור ובצנעה, כי הנאצי אסר את השחיטה היהודית תיכף להכנסו. ודוקא מפני שזוהי מלאכה אסורה היא מביאה רווח הגון.

אבל תחת שלטון הנאצי אין שום איש בטוח בחייו, ועל אחת כמה וכמה "יהודי אורח".

שלשום הקרה מזלו של טשרניאקובר אותו פנים אל פנים עם נאצי שמלבושיו החסידיים הרתיחו את דמו ובלי שום סבה אסר אותו והעבירו לבית-הסוהר היהודי שברחוב גנשה. משהובא לבית הסוהר עשו אצלו חיפוש וגילו - חלק, שלקחו אותו לשם שחיטת בהמה. כאן מצא הנאצי תואנה "חוקית" להאשימו ב"סבוטז", כי הלא השחיטה על פי דין אסורה. טשרניאקובר נענש איפוא תיכף להטאף שלא חטא: הומת תיכף ומיד ביריה והיום הובל לקבורה. ביחס ליהודי חוטא אין שום "עפרפארהען" משפטי; הכל נעשה על פי שודא דדייני... המומת השאיר אשה ושלושה ילדים. ההמון מספר שטשרניאקובר נשחט על ידי הנאצי במאכלת שמצא אצלו. אינו אחראי לשמועה זו.

לב אדם יגיד לו.

"העצה היהודית" בדבר תקונים אדמיניסטרטיביים בהנהלת הבתים נתקבלה ומצב השכנים הורע שבעתים. שכר הדירה היה עד כה ההוצאה היחידה שהזוהב לא נפחת מערכו הקודם ונשאר בתקפו שלפני המלחמה. כי מזר הדירות לא הוגדל ושכר דירה לחודש אינו אלא הוצאת בית ליום אחד. הוסף לזה את המחירים המופקעים שהשכן מקבל מאת הדיירים המשנים וממצא. כי לא רק דירתו עולה לו כחנם, אלא שעודנו מרויח. ועם כל זה אינו משלם שכר דירה בזמנו וחובו ועולה. התבוננו לכל זה יהודינו הידועים, המתמצאים היטב היטב בכל מצב ורמזו במקום שצריך כי כן לא יעשה; שאפשר להכניס רציונליזציה בכל הענין. העצה מצאה חן בעיני המכריעים בדבר, כי היא לטובת הנאצי ולרעת היהודים. מעתה - האדמיניסטרטורים בטלו ובמקומם באו גובים, שמלבד הגביה אין לו זכות אחרת. לכל מאה בתים שקומיסאר עליון ודוקא גרמני ממונה עליהם, נוסד משרד מרכזי והוא הוא המוציא והמביא את ענין הבתים על יסוד עקרונים חדשים, דרקוניים

ביותר הממרים ביותר. על פיהם - מותר להוציא שכן מדירתו בדרך אדמיניסטרטיבית. כלומר: בגורת הקומיסאר העליון. זאת אחת. ושנית - המוצאים מן הדירות יועברו למרתפי הבתים (סוטרינוות) ושם ישארו עד תום המלחמה. הדיירים המשנים הוחרו שאת המגיע מהם עליהם לשלם לא לידי השכן הראשי אלא לידי האדמיניסטרציה של הבית. ושלישית - את החובות הישנים מחויבים לפרוע בבית אחת ובמקרים יוצאים מן הכלל בשנים שלוש חדשים.

ויש עוד רביעית - והיא הקשה מכלם:

אחד הקומיסארים העליונים ולידסקה שמו ידוע ברשעתו. יודעו אמורים עליו שאינו כראדם אלא חיה. בריון, אדם, בעל זרוע ובן בליעל שמעטים כמותו. יש שהוא נכנס לשכן בעל חוב ומקים אנטורה ומצוה להשליך את המטלטלים שבדירה דרך החלון. אינו לו לשכן שפגע בו נהש נאצי זה. שמו לבדו מטיל אימה על בני הגיטו הנבהלים שהדירה היא "נכסם" היחיד. ולפיכך כל אחד מוכר את כסותו היחידה ובלבד לפרוע שכר-דירה ולהפטר מאימונו ומעניו של חיה זו שלידיסקה שמה.

זהו רוגזו חדש שקפץ עלינו ושחוספי מרירות לחיינו המרים בלאו הכי. אין כיהדות פולניה לבנים כחשים ובוגדים, שצרת עמם היא להם פרנסה ורווח.

23.V.42

"אלו גוול כל רקיע וקני כל חורשתא" לא היינו מספיקים לספר את מעללי "הקהלה" הנחמדה. כל המסתעף ממנה וכל המלווה אליה - וסניפיה רבים ומלויה עצומים, כי תפקידיה בגיטו הם ממלכתיים - היתה כעור ונבלה. אחרי העלוקה הנאצית תבוא העלוקה הקהלתית. שתיון מוצות את דמנו ואת לשד עצמותינו; ואין בין זו לזו אלא הבדל גזע. אתה רוצה לעמוד על מהותה המוסרית? קרא אותה מעל ספר "חזון ישעיהו": "שריף - סוררים וחברי גנבים; כלו אותה שוחד ורוחף שלמונים; יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם". היא הנהיגה שיטת מסים שאין כדומה לה בכל העולם כלו. מכל זהוב שאתה מוציא להוצאות בטחך אתה תורם בעקיפין לטובת "הקהלה" כארבעים אחוזים. לא תרים יד ורגל בלי הפרשת מס לטובת "הקהלה". מה לך עוד? על סמי-מרפא היטל מס של ארבעים אחוזים ממחירם, ובמקום כל זהוב ממחרם היסודי תשלם זהוב וארבעים פרוטות. אף תויהפוסתה אינם פטורים ממס גבוה לטובת "הקהלה" מלבד תשלום נוסף בעד כל מגיפוליציה משרדית. כל זה - על פי דין. ושלא כדון - בכל פעם שאתה זקוק לאיזה שרות. התלוי בעושי דבר "הקהלה", לא תסדר את ענינך אם לא תתנהג על פי העקרון: "יה נהנה ויה נהנה"... ממש, כמעשה ארץ רומוגית.

אין קצה לספורים על דבר תעלוליה ותועבותיה. כל הזמן נוהרתי מהעלותם

על הגליון מחשש גזמא והפלגה - עד שראיתי את כל זה מבשרי. בהן צדקי!
איני מגזים כל שהוא!
הגירוסים והקצוצים העלו על סדר היום שאלת הדירות. אלפי משפחות
נעקרו מדירותיהן ומן הצורך היה ל"קהלה" לקחת את המכשלה חחת יד.
עמדה איפא ויסדה "משרד הדירות" המציא והמביא את כל הענין, אבל נוח
לנו שלא נברא משנברא. כל חבריו ועסקניו - רודפי שלמונים ורודפי דלים
ואבינונים.

פעם נכנסה אל דירתי (בת שלושה חדרים ומטבח) ועדה שלמה מטעם
הקהלה לשם רקביזיציה אחד מחדרי לטובת משפחת פליטים. הסבה? אני
תופס דירה שלא כדון: במקום שנים עשר דירים רשומים בדירתי רק שבעה.
הועדה מזוינה בכל מיני פורמליות; אף אחת לא נעדרה. המוכרי, בתיק
מלא תעודות חחת בית שחילי, מסר לידי מכתב-רקביזיציה חתום על ידי
הנשיא בכבודו ובעצמו. על ידו - שוטר יהודי, ושלישי להם, גם כן נציג
הקהלה, אלא שאיני יודע את תפקידו. ואחריהם נגרו רביעי, הלא הוא
הפליט מחוסרי-ג' שמחויב אני לאספו אל ביתי, כדון. בקור זה חל בשעה
שרעתי היתה חולה במחלת הטיפוס, היתה גוססת וחדרה היה אסור בדריסת
הרגל לאיש הבא מן החוץ מחשש מחלתה המתדבקת. התנגדותי לדרישת
"הועדה" מפני שהחדר תפוס על ידי חולה מחלה מדבקת, הנמצאת במצב של
גסיסה. אבל - "הועדה" בדרישתה: את החולה יעבירו אל בית החולים;
בחדר יעשו חטוי, והרקביזיציה תצא אל הפועל כרת וכדין. דרישה חוצפנית
זו הרגיזתני והרתיתיה את דמי. הצדדים באו לידי נצוהי דברים ולידי משא
ומתן מלא רוגז ומרירות. באופן החלטי הודעתי שלא אתן לשום איש לבוא
אל ביתי; שדם ישפך; שאין להעביר חולה גוססת שברוכה לבית החולים
תפח נשמתה. אבל הריב לא ארך. בעוד הצדדים מתנצחים רמו לי "הפליטי"
שדבר לו אלי. הבינותי את הרמו ונכנסתי אהו אל חדר מיוחד. שם גילה
לפני את לבו. אין "אומלל" כמוהו כי משפחתו חובקת אשפתות. אבל נכמרו
רחמי עלי, כי באמת אין להכניס משפחה בריאה למקום סכנה. אלא מאי?
כל אותו הענין עלה לו כסף, ובכן אגא-אחזיר לו את הוצאותיו ישוב על
עקבו ויודיע ל"ועדה" שהוא מותר על דירה זו. שמעתי את הצעתו - ואורו
עיני. אבל עמדתו על המקת. הפליט דרש מאה; אני הצעתי עשרים. סוף
סוף הסכים לקבל עשרים. היכף לזה מצאה הועדה טעם לקולא בכל הענין.
ערכה פרטיטל ש"הדירה מלאה" והרקביזיציה בטלה. אהר כך נוכחתי שפחתי
היה פחד שוא. כך נהגת "הועדה" עם כל ביותתיה: כל עקרה - לא באה
להחרים אלא לקבל עשרים זהוב... ואת הפליט הזמינו בשכר לשם חוזק
הענין.

ליל אתמול היה ליל שמורים. המשטרה היהודית חזרה על פתחי בתי ישראל
הקימה משנתם כשמונה מאות בחורים על מנת לקחתם אל מחנה העבודה.
בין הלוקחים היו עניים וגם עשירים. שוב מהומה ומבוכה. המשטרה טוענת
ומצדקת: חוקה עלינו פקודת הכובש להספיק כך וכך בחורים עובדי עבודה,
ועלינו למלא את פקודתה. הבחורים הנתפסים הובלו למקום הנועד כשבילום.
אבל מחציתם שבו - ודוקא העשירים שבהם. הדבר היה לפלא. אחר כך נודע
הסוד: המשטרה נצטוה להספיק לא שמונה מאות, אלא - ארבע מאות. ליתר
בסחור וליתר הכנסה נאסרו שמונה מאות, ובהם ארבע מאות עשירים.
העשירים נתנו את כופר נפשם ושובו הביתה; והעניים לוקחו והמה צפויים
לעבודת פרך, ולמיתה אטית.

אלה המה קצות דרכי הקהלה. ואידך? - עוד חוזן למועד.

26.V.42

מענין לענין באותו ענין.
מ"הקהלה" אל הנאצי; כלומר: ממעשה נבלה אל מעשה נבלה; רמה
מוסרית אחת לשניהם. הטרור הלילי אינו פוסק. החשודים מוכנסים לתוך
רשימה. כל הנכנס - דינו למיתה. "פסק הדין" מוצא אל הפועל באחד
הלילות. אין הנדון למיתה נאסר מראש ואינו נחקר ונדרש מראש; ועל אחת
כמה וכמה שאין מעמידים אותו לדין. על פי הכתובת שבד המוציאה הם
נכנסים אל ביתו ומצוים ללכת: אין מגלים לאן? ועל שום מה ולמה?
כשיוצאים החוצה מצטוה הלכות למות ללכת בראש. התלנים נשארים מאחור
ריו. אלא שאינם עוברים רגעים מועטים ויריה נשמעת: הפסק הוצא אל הפועל
בלי שום אומר ודברים. המרצחים מתרחקים. פגר המומת מתגלגל בטיט
חוצות עד אור הבוקר. משהאיר הבוקר תבוא המשטרה היהודית לפנות את
הפגר מרשות הרבים בכדי להביאו לקבורה.

כך נענשים ומתים בני הגיטו!

בני הגיטו מונים במספר חללי כל לילה. - הלילה הומתו ארבעה, שמונה,
עשרה ואלה שמתוהים. אין דבר נסתר מהם. בליל שלוש, למשל, הומתו
שמונה איש. ואף יודעים את סבת מותם: עבדו ב"גסטפו" היהודית ונחשבו
לחברי "השלושה עשר".¹ למאורה, אין השכל מחייב דבר כזה. ואף על פי
כן...

ואם הריצה לעיין בדבר - אין זה נגד השכל; אבל - "שכלו" של הנאצי...

¹ הונוה ל"משרד במפקדי-עשר ברובע היהודי בארסה", שחוקם בינואר
1941 ברחוב לשנו 13, בניחולו של אבהם גאנצוויץ. המשטר פעל בקשר הדוק עם
הגסטאפו

שולץ מלא רצח: היהודים עושים מעשה סבויט... אך זה יודא בוגד!

27.v.42

הגיטו כלו היה היום כמקרה. אמנם לתועבות ונבלות נאציות כבר הורגלנו; אבל הנבלה שנעשתה היום עולה על כולנה. במהותה היא גולת; ובצורתה - אין לה שם תואר, כי כעור כעין זה לא תמצא אפילו במשרת פריצים.

גדול כאבנו; אבל אולי גם קצת נחמה יש בכל זה: הדמורליזציה בחוגים הנאציים הגיעה למדרגה כזו, שאחריה - התפוררות המכונה הממלכתית. המקום היחיד שאינם היהודים נפגשים יחד ואינם בכלל עובדי עבירה הוא בנין בית-הממשל שברחוב לשנה ששני מבואות-כניסה יש לו: אחד מרחוב אוגורדובה לאריום; ואחד מרחוב לשנה (געריכטישטראסע בלשון הנאצי) - ליהודים. הרבה עסקי הברחה נעשים בבנין זה. אלפי נכנסים ויוצאים בן מהצד היהודי ובין מהצד האריי בשעה אחת. ולא כולם באים לשם עסקי משפט או עסקי מס (כל משרדי המסים המיוחדים בשביל הגיטו מרוכזים בבנין זה) חלק גדול מהם בא לשם עסקי הברחה ולשם משא ומתן עם בני עשו. שהגיטו הוא להם מקור לרנחים גדולים. בשעת הכניסה אמנם יש אינו בקורת, אלא שאינה חמורה ביותר, מפני רבוי הבאים. מן הצורך להראות בשעת הכניסה אינו בקשה בכתב, או אינו הזמנה לדין וכיוצא בזה. כאמור, מלבד עניני משפט ירבו הבאים לשם פרעון מס. בני הגיטו קופחו מפרנסותיהם, אבל לא מחובותיהם. בני אדם סוגרו על מסגר; אין אייר לנשימה; אבל אין זה פוטר אותך משלום מסים. כך גור ה"יושר" הנאצי. היום הגיע ה"יושר" הנאצי לשיאו. כל הבאים לפרוע מס נחמסו על ידי הנאצים בפומבי, לעיני אלפי עוברים ושבים ואיש לא כחה בחמסנים מי שמוזלו גרם הוקף על ידי "שומרי החוק", שחפשו בכלי ועשקו ממנו כל מה שנמצא ברישותו, בין במוזמן ובין בשוה כסף. היהודי כשהוא בצפוני הנאצי הוא ככבשה נאלמה: לא יפצה פה, לא יביע מחאה ולא יראה שום סמני התנגדות. הריהו כאלו היה אומר:

- את הרכוש קח לך; רק את הנפש תן לי!
בשנה הראשונה לכניסת הנאצי ובמקצת אף בשנה היו נעשים מעשי חמס כאלה בצנעה. בהשכת הלילה ובמחבא איזה שער. היום הותרה הרצועה והחמסנים חומסים לא רק בראשי חומיות, אלא בבנין ממלכתי, בעצם היום, לעיני אלפי איש ובמקום "הצדק המשפטי". ועוד: הנחמס מקבל גם עודף לדרך: מהלומות, מכות וחביטות. הענין מוצא אל הפועל בכל הקפדנות הגרמנית...

קשה לשער את המהומה שפוצה בין עומדים הטורים המתכים לתורם.

[501]

יש שהנאצי השואף להון עושה במסגרות קנוניא עם איזה בריבליעל יהודי. כוס אחד לשניהם; שניהם אורבים לשלל נקיים ולדמם; שניהם ממלאים בתיהם כל הון יקר שנגזל ונחמס. אבל לא לעולם גול. יש שהחבילה מתפרדת. אין לנאצי החמסן כדאי שיהודי יעד את צפונותיו. לזה יש עצת אחת: להעבירו מן העולם! אל יהיה בין החיים עד-יראיה חי לחמסנאותו.

ככה הומת נשיא קולת מלאווא פירלומטר על ידי ה"הויפטמאן", שבהניו ידו לא זזה מתוך ידו ושניהם גולו וחמסו ועשו עושר. היהודי הקיא את חיל זרים שבלע ביחד עם נשמתו. וה"הויפטמאן" ימחה את פני ויאמר: - "לא פעלתי אף! אין איש שיעיד על חטאו..."

וכן בעלי ה"שלושה עשר" בורשה. בזמנם היו עבדי "הגסטפא", בעלי בריה לכל מיני תועבות ונבלות. עכשיו - השותפות בטלה והשותפים חיים. ובכן אין להשאיר זכר לכל מה שהיה. אם אין שותפות - שותפים למה? והם המה הנחמסים בכל לילה ושותפיהם לשעבר שולחים חץ אל לבם.

בעלי ה"שלושה עשר" טעו בחשבונם: כימי הטובה חשבו שבכל ה"גסטפא" יחיו. שזכות יתרה היא להיות קרובים למלכות ודון ורשעה. והנה - באו על שכרם. כן יאבדו!

האוסו היותר מפורסם בגיטו שאף תנוקות של בית רבן משוחחיהם בי. הוא האוסו של הנאצי שולץ. הוא עובר במשך היום פעמים אחדות דרך חצות הגיטו בכיוון אל בית הסוהר שברחוב דויעלנא. מלבד שולץ המרצח הראשי, נמצאים על ידו באוסו שלושה או ארבעה חברים לדעה ולהנאה ובתייהם - מקלות. בדרך עברם - כל יהודי המודמן להם בדרכס מקבל מנה יפה במקלותיהם בכל פעם עשרות מוכים ופצועים. לכתחלה חשבו שאך מקרה הוא. כך דרך הנאצים להתעלל ביהודים. ומי ישים לב לכמו אלה?

אבל המרצח שולץ - לא כן עמו. הוא הנהיג את החביטה במקלות על ראשי היהודים בדרך עברם לרחוב דויעלנא בתור שיטה. אף פעם אינו עובר את הגיטו בחבוק ידים. הוא וחבריו מחזיקים כשהם עומדים בולי עץ, פיתויהם פעורים, שניהם בולטות, חזית פניהם רצח חמס. הד צחוקם הגולני נשמע בכל הגיטו כלו, וברחוב - חושך. עשרות פצועים ומוכים בלי הבדל מין וגיל. אף פעם לא חוסר את התפלוליותו על היהודים שנואי נפשו. וזה עונש ליהודי קרמליצקה על שאין אנגליה רוצה לומר על האימפריה שלה לטובת הנאציים. וזהו נקמה ביהודים על שהם קוראים את כל עמי התבל למלחמה נגד גרמניה.

אבל דוקא במלחמה זו הנצחון ממנו והלאה. כשמכוננת שולץ וחבריו מופיעה ברחוב קרמליצקה הרחוב מתרוקן מעוברים ושבים. מתחבאים בתוך השערים ובכל הסביבה אין נפש חיה.

[500]

מי שהצליחה לו השעה - ברח ונעלם. מי שהגיש את העשה בסביבתו ועוד טרם חוקף ונתפס על ידי החמנים הודרו לשוב "אל החלון" ושלום את הכסף שנמצא ברשותו על חשבון המס שיגיע ממנו בעתיד. ומי שלא הספיק לא הא ולא הא נחמס ונגזל ועוד הוכה ונחבל.

אלה המה מעשים פליליים. בנוהג שבעולם כי במקרי המס כאלה יובא הדבר עד השלטונות הממונים על הכתרון הצבורי. אבל לא כן הפעם. מפני היראה לא יעזי היהודי הנגזל לצעוק המס; ואם יצעק - לא יהיה שומע לו. לא יצויר כלל וכלל שהיהודי יתיה תובע או מאשים ביחס לנאצי. ואם ינסה לעשות ככה סופו לעונש חמור בעד מעשה עלבון...

לעשות ככה סופו לעונש חמור בעד מעשה עלבון...
במדינה נאצית אין היהודי חוסה בצל החק. הפקר הוא. וכל המרבה לעשוק הרי זה משובח.
ובינתים - סנסציה בגיטו. שרב בו השעמום.

29.V.42

מתנאצי שוב אל "הקהלה"; כלומר: ממערת פריצים אל מערת פריצים; אלא שתועבות "הקהלה" יותר קשות מנשוא. ואף יש בהן חלול שם ישראל כלפי חרץ. אוטונומית הגיטו הפכה לנו לרועץ - באשמתי. במקום ברכה הביאה לנו קללה; וקללה לדורות. כי כל העוקב אחרי חיינו, ש"הקהלה" הפושעת צרה את צורתם יצדק אם יאמר: "אך עם נבל הוא הגוי החכם והנבוך" הוה? האשמות המטפלים על "הקהלה" רבו מספור. יבוא יום ומעשיה יובאו בחשבון על ידי מומחים לכו. יהודעים כל צפונותיהם אם מפני שהיו עדים חיים להתהוותם או על יסוד תעודות ומסמכים. ואני - לא כן עמד. אינני מבנים אלא מבחון. ומפני זה אני זורה הלאה את כל האשמות המוגזמות והמוטפלות, שהרבה מהן הן אולי בבחינת עלילות. בדידת ורכילות. אספר מה שחזיתי מבשרי; ובכך, דברים שאין איש יוכל להכחישם.

כל הגיטו אינו אלא אשפה גדולה. השוערים היהודים עושים כל מה שלבם חפץ ואין איש גוער בהם. לחוצתם אין שיעור וגבול. ליצני הדור אומרים, ש"המנהיג" ידע מראש את טינם וטבעם ולכן הרכיב אותם אלופים לראשנו. שכני חוצר מרכינים את ראשם ומקבלים את מרותם מפני שכמעט כלם מתפרנסים באיסור, ואין דבר נסתר מהשוער. מותרים על כל דרישה חוצפנית ובלבד שלא להקניטו, חלילה. ולכן - העזובה בחצרות היא קלאסית. המדרגות מרופשות ומלאות סחי וחלאה; וכשתבוא פקודה מהמקומות הגבוהים לנקותן ולרחצן חוזר השוער על פתחי השכנים ומקביץ על יד "לטובת הנקיין" העולה בכסף. שעת העוצר מתחילה בתשע; והשוערים בגיטו סוגרים את השערים בשבע. עוד היום גדול; התנועה ברחובות מגיעה דוקא בשעות

[502]

אלה לשיאה. וכל אחד מחויב לשלם בעד פתיחת-השער. הקלה פקדה, כי אין לסגור את השער לפני תשע ואין איש שומע לה. וכן בענין הנקיין. ואם יחשוב אדם שרק השוערים יצאו לחרות רעה אינו אלא טועה. כלל גדול נתן לנו החכם מכל אדם: מושל מקשיב על דבר שקר - כל משרתיו רשעים. כל הכרוך אחרי הקהלה והנחו מעושי דברה, בין שבא במישרין מכחה ובין שבא מכח כחה, ידו פשוטה לקבל שוחד ולעשות את רצונך - בעד בצע כסף.

מה לך עוד? מטעם "הקלה" מתקיים "משרד הבריאות". כל עקרו לא בא אלא לפקח על המצב הסניטרי, על הנקיין ועל הבריאות. כאן יש לך משא ומתן לא עם שוערים, שהם ברובם בני אדם גסים ובלתי מתורבתים, אלא עם רופאים בעלי השכלה גבוהה ובני תרבות, כביכול, ואף כאן הפרטות מסתרות כל חלאה וזוחמא ומכפרת כל עון ופשע.

להלכה - אין כ"משרד הבריאות" לחמירי בענינים סניטריים. כפעם בפעם תבוא אל דירתך "ועדת-בקורת" המקפידה על כל שכבת אבק ועל כל ביצת-כנים שתמצא בשערות ראשך. בשעת הבקרת אין היא מהדרת פני שום איש. יש שהיא מצוה לפרק את הכפתורים ולהראות את הכתונת: הנקיה היא אם לא? עינה בכל החורין והסדקין ובעד כל רכב שעל בגדך אתה חייב כמעט ארבע מיתות בית-דין. כל מה שהועדה מוצאה בדירתך בין לטובה ובין לרעה היא רושמת. ולפני צאתה לא תגיד לך מטוב ועד רע. אלא מאי? כעבור ימים אחדים "ועד החצר" מקבל ידיעה מאת "משרד הבריאות": מפני שאין המצב הסניטרי של הדירות המסומנות במספרים אלה ואלה מספיק, הן זקוקות לחטוי (דיזינפציה). ומה זאת "חטוי" - רק אנחנו יודעים את טעמנו. זאת אומרת: להביא כליון והשחתה לכל מטלטליך, כי מיריהזיה חתריפים מכלים ומפסידים אותם. אחרי חטוי אתה יוצא נקי מכל מלבושיך, מכל כריך וכסתותיך ומכל מיני מעשי ארג שברשותך.

בחצרי קרה פעם מקרה כזה: נועד "חטוי". המתחים והמטהרים כבר באו עם כליתם ומכשיריהם, אבל - לא לשם חטוי, אלא לשם משא ומתן בכמה יעלה. כשעה שלמה עמדו על המקת. המשא ומתן נפסק ונתחדש כפעם בפעם ודוקא לא בצנעה אלא בפרהסיא. לעיני יושבי החצר ובנוכחותם שלקו וטרו. סוף סוף באו לידי עמק השוה: ארבע מאות זוז. כל דירה שנמתח עליה גזר דין של חטוי נתנה את חלקה. משנמסר הכסף יצאה החצר בבחינה הסניטרית מכלל סכנה. כי ל"משרד הבריאות" יוגש רפורט כתוב וחתום, כי הכל נעשה כדת וכדין...

30.V.42

מחץ תשכל חרב; ומחדרים - אימה! אוי לנו כי אבדנו!

[503]

אור ליום י"ד סיון תש"ב שוב היה ליל טבח; אלא שקרבנותיו הגיעו הפעם רק (1) לאחד עשר איש. שוב עצב ודאגה על כל פנים; שוב לכך חרד כנמות צללי ערב. התוכה לקום ממתוך כאור הבוקר? כל חד של צעירים, כל רשרוש שבסביבתן הקרובה מטילים עליך אימת מות. ברור לך שכבר נדונות למיתה; אלא שעוד טרם הגיע תורך. העליה לגדרום - יש שתבוא בלילה זה; ויש - בעוד לילות מספר, אבל מגורלך לא תמלט. זהו מצב פסיכי המביא אותך לידי שגעון ולידי רסוק עצבים.

ה"מנתיג" הוא אחראי לדבריו; אין דרכו לפטפט טפסוט בעלמא ולהוציא מפיו באוזני כל התכל כולה דברים שאין להם שחר, והוא אמר מפורש: "ותתם המלחמה בנצחון או במפלה - אבל יהודי אירופא יפחדו מן העולם". עכשיו, כנראה, ניתן צו בכל מקום ששלטונו מגיע להוציא את זה אל הפועל.

אחד עשר המומתים עוד אתמול התהלכו בקרבנו ועל דעתם לא עלה שזה יום אחד לפני מיתתם. כקרבותיהם שהקדימום נורו כלכלים בחשבת הלילה על יד איזה שער ופגיהם התגוללו באשפת הרחוב עד אור הבוקר. הרגע האיום ביותר במיתה מכוערה זו, שאין אותה יודע על שום מה ולמה? באים ומקיימים את פניך בערבא טבא ואתה מוזמן ללכת. ואת אומרת: אתה הולך למות! לשמע הפרטים תסמנה שעורת ראשך:

הנה משפחה וילגר שברחוב מילנא 11. משפחה בעלת-ביימית שלפני המלחמה התפרנסה מבית-משרפות לבנים בגרודזיסק הסמוכה לורשה. כשנשבר בר משה לחמה גלתה לורשה והתכללה מפקידות פרטית במחלקת האפרוביז'ציה שע"י "הקהלה". הנה כל אנשי המשפחה הגברים - אב ובנו וחתנו - לוקמו אתמול בחצות למות ואין איש יודע את חטאם. שאין זה אלא שרירות לב מוכיח פרט קטן. ביחד עם שלושת חברי המשפחה הומת גם הגבר הרביעי שנמצא בבית. דייר-משנה (סובלוקטור) אדם זר, שאין בינו ובין חברי המשפחה שום יחסים מסחריים; ישיבתו בבית ווילגר אינה אלא עראיית, ואף על פי כן הומת גם הוא. אחד מהם - לכנותו בשמו איני יודע - הושלך מהדיוטא הרביעית ארצה בעודנו חי. הוא היה לקוי בהשתתקות גופו ומחוסר אונים לקום ממיטתו. הנה השוטר היהודי רבינוביץ. המבצחם באו אל בית הוריו ולא מצאחו. על שאלת המרצים: איפוא הוא נמצא? ענן אנשי הבית בראשונה: בבית המשטרה! אבל אחתו של השוטר המומת הודרה לתקן את השעות ואמרה, כי אחיה עומד על המשמר בבית החולים שברחוב לשנה. או צו עליה ללכת עמהם ולהראות להם את מקומו. העלמה עשתה כמצוה עליה. בבואם נצטוו השוטר להשאיר את כובעו ואת תרפקידותו וללכת אחריהם. משיצאו ציווהו להקדימם וללכת בראש. בגשתם לבית מספר שלושה ברחוב לשנה ירו בו מאחוריו והפילוהו פגז מות. האחות שהיתה באותו מעמד

צעקה או צעקה גדולה ומרה שנשמעה מסוף הגיטו ועד סופו. המומת עוד השמיע לפני יציאת נשמת שתי אנחות של גוסס, שזעזעו את כל הסביבה בדממת הלילה. אלה היו שתי אנחותיו האחרונות שלא הוסיף.

בין המומתים נמצאים גם רופא שנים אחד מרחוב פניה 32 וספר אחד ואופה אחד עם בנו - כולם בני אדם שלא הכירו זה את זה ושונים הם במבנם הסוציאלי והחברתי. שאלת: על מה זה ולמה? מטרידה את בני הגיטו ביותר. בכדי למצוא קצת נחמה לעצמנו אנתנו עמלים למצוא אינו שיטה בכל הריצחות הליליות האלה. כל אחד הירא לחיי חושב בלבו:

- אם יש שיטה - אין מיתה בלי סיבה; ואם יש סבה - לי לא יקרני. נקי הנני מכל חטא. אבל יידי ר' הרש, שיהודי פיקח הוא. חושב אחרת: - השיטה היא - חוסר-שיטה. העקרו הראשי - להביא כליה על מספר ידוע של יהודים בכל לילה. ניגשים איפוא אל תיק הכרטיסים ומוציאים כרטיס; ומי שהוצא - הוצא: הוא הולך למות!

דעה זו הקימה לו הרבה אויבים: אין בני אדם רוצים למות בלי סבה...

31.V.42

ישבנו על מדוכת לובלין: מדוע נחתה עליה יד הנאצי באכזריות וברעירות כל כך גדולה מאשר ביתר ערי ה"צענער-אל-גוברענעמענסט". והנה הורם קצת המכר! העתון "ווארשויער צייטונג" הדפיס היום מכתב מלובלין, פרי עטו של איזה חוליגן ספרותי. תמצא בו מכל המינים: רפורטז' מלא שקרים וכזבים ומדע מזויף. כל מאמר - הרב ללב היהדות הפולנית; כל אלה - ארס. אין זה אלא פטפוט מעורר בחילה של איזה לבלר שאינו יודע בין ימינו לשמאלו בדבר שהוא דן בו. הכל מבוסס על שנאה זואולוגית המעמקת את הישרה ומסלף את העובדות ההיסטוריות. אבל מעלה אחת יש במאמר הנזכר: דרך אגב הוא מגלה טפח מסבת הגירוש הלובליני.

הנאצי המסומס מחשיב את לובלין למרכז הרוחני של היהדות הפולנית. שממנו נמתחים חוטים אידיאולוגיים, תלמודיים ומשפטיים לכל היהדות העולמית. צריך היה איפוא לנתק את החוטים האלה המסוכנים לכל העמים האריים. ועובדות היסטוריות מסייעות לו לנאצי לחזק את ההשקפה הזאת. "ועד ארבע ארצות" היה נכנס לשיבותו בלובלין; "ישיבת חכמי לובלין" היא אקדמיה תלמודית שאלפי חניכיה מתפורים בכל העולם כלו ותופסים את רסן ההנהגה הרוחנית בכל ארצות הגולה. הם המה הצנורות הרוחניים המעבירים את רוח התלמוד המזיקה לכל קהלות ישראל. "ישיבת חכמי

¹ בומס-אפריל 1942 בוצע בלובלין הגירוש הראשון בגורל-גוברנמנט אל מחנה המוות בל'ץ

לובלין" היא היא המקור התלמודי המבאיש המסורה. שממנו ישנו תלמודיה.
האגונים האידאולוגיים של היהדות העולמית. וכן הלאה עד הסוף בסגנון זה.
ולפיכך - הקץ לשיבה "מסריחה" זו! יש לסתום את המקור הנרשם,
הקרה את העולם כלו את מימיו הרעים.
הנאצי זכה שמלאכה זו נעשית על ידו לטובת כל עמי התבל.
ואלפי הנהרגים, הנטבחים הנשרפים על שום מה? תיקו!

בלילה - טבח; וכיום - ציד!
שלוש נערך ציד בחוצות הגישו וצערי ישראל נצודו על ידי המשטרה
היהודית כצפרים הנלכדות בפח. תיכף להתפשט הושיבו אותם באוטובוס
היהודי ובשמירה מעולה הובלו לבנין בית-הסוהר הצבאי לשעבר וכעת בית-
סוהר יהודי. שמה חיכו להופעתם אויברסוואלד, הקומיסאר לעניני הגיטו,
ושלושה רופאים יהודים. כל הנחפש נבדק. אם נמצא בריא ובעל כח לוקח
ושלח למחנה העבודה. לאן? הדעות מחולקות: יש אומרים לגרמניה; ויש
אומרים לאסטוניה. ומי שנמצא חלש ולקוי מחלה - נשתחרר.

ובינתים נפתח למשטרה היהודית מקור חדש לשוחד - ולפרנסה...
הנאציזם אינו מכיר את היהודי הפרטי אלא את העדה היהודית וביאת-
כחה - הקהלה. כשיש לו צורך בכמה מאות צעירי ישראל בכדי להטיל
עליהם עבודת-פרך ואחרי איזה זמן לשחררם שבורים, רצוצים ורוויים - הוא
פונה אל הקומיסאר לעניני הגיטו; וזה האחרון - ל"קהלה" והקהלה עושה
בוז עסק יפה. כשהנאצי פוקד עליה להספיק ארבע מאות צעירי היא עושה
לפנים משורת הפקודה וצדה שמונה מאות. ארבע מאות לנאצי; וארבע
מאות - לשוחה. בשעת המהומה כל אחד רוצה להמלט. וכשמעכבים אותו -
כל אשר לו יתן בעד חופשו. והמשטרה אינה מדקדקת הרבה: "אחד המרבה
ואחד הממעט!" ובלבד - "דאוויז"!¹ היו מקרים שנשתחררו בעד עשרה
זהוב, כלומר: בעד סכום שאינו מספיק לקנות ככר לחם שלמה. איך שהוא -
ושני הצדדים נהנים.
תחי המלהמה!!

3.VI.42

היהדות הפולנית הולכת לאבדון. הסיסמא של "המנהיג" - כליון גמור
גמור ליהודי אירופה - הולכת ומתגשמת בחיים. יום יום הולכות ונעקרות
קהלות שלמות מאזמת מטען ובניה לקוחים למות. כי לא כימים הראשונים
הימים האלה. אף הגירושים הראשונים הציטינו באכזריותם וכל הצרות

¹ "תן" (ברוסית)

האיומות והאסונות הנוראים הכרוכים בגורה טוטלית כזו; אבל את המגורשים
החיי. לכל גולה היתה רשות ללכת לכל מקום שרגליו הובילהו. היו נותנים
זמן קצר ליציאה; אבל היציאה גופא היתה חפשית; אף היתה הרשות בידי
הגולים לבחור להם מקום מקלט כאות נפשם.
לא כן עתה: הגולים מובלים כאסירים בקרונות סגורים והתומים תחת
פקוחם של נוגשים נאציים ונותנים הם בידי מלאכי תבלה עד שהם באים
למקום הגרדום ששם נוטלים את נשמתם. הרבה מן הגולים - וביניהם אף
אמהות ותינוקותיהם - מומתים בדרך; והשארים מובלה לאיזה מקום נסתר.
שלא שפתו אף עין אינה. שמה מעבירים אותם מן העולם בסיונות, לא
לאחזים, אלא לאלפיהם ולרבותיהם. ככה אבדה קהלת לובלין. כארבעים
אלף יהודי לובלין נעלמו ואין איש יודע את קבורתם. שליחים אריים נפוצו
בכל "הגענעראל גובערנעמענט" לחפש את עקבותיהם ומאום לא עלה בידם,
כאלו צללו במים אדירים. אבל אין שום ספק שכבר אינם בחיים.

האחרונה. מני אז - אין לך יום שאינו עירה יהודית אינה נכחדת מעל פני
האדמה. הנה וולאווה! הנה טלושטש! שתיהן נחרקנו עד אחרון היהודי.
הגולים ניתנו בידי ז'נדרמים נאציים שהביאו עליהם כליה בדרך. ה"ציוני"
מראדזין הזמת.¹
העלמות והגשים היפות העמדו בסך ונורו כלן: "אין יהודים זקוקים לנשים
יפות!" ז'נדרמים פרשים הורו לגולים את הדרך, במחשבה תחלה האיצו
הורו הפרשים את סוסיהם שימהרו את דרכם ומאות הגולים שהלכו רגלי
נצטוו (דיו מחוייבים) שלא לפגר; הסוסים הזדהים המגמאים ארץ בראש,
ואחריהם המון הנגנים, אמהות עם תינוקותיהן, זקנים על משענתם וכל
הטפילא הפרובינציאלית המחוייבים לעשות את דרכם רגלי "לא לפגר".
אין תולדתנו יודעת עד כה אכזריות דומה לזו!
גם "הקהלות" האלה נעלמו ואין איש יודע אם הגולים חיים עדנה.

בידיה מהלכת: הרבי סטיפאן וויין צוה לאמר תפלת "אל מלא רחמים!"
לעלית נשמתה של יהדות פולניה. לכו נבא לו.
יהדות פולניה היא על סף הכליון!

7.VI.42

מעולם לא היינו כל כך מלאי-תקוה למפלה הסופית של הנאצי כמו בימינו
¹ הרבי מראדזין, שמואל שלמה ליינר, קרא את חסידי להתקוממות נגד הכובש.
הגרמנים תפסו אותו והוציאוהו להורג. על פעולתו זו הודיעה עתונות המחתרת של
גיסו וארשה בינו 1942. המשורר יצחק קצנלסון כתב אז בניסו וארשה את "השיר"
על הרבי מראדזין